

Buji Ferenc

HÁZASSÁG: PRO ÉS KONTRA KRISZTUS SZERINT*

A világ fiait nőszülnek és férjhez mennek.
Lk 20,34

Ha a keresztény ember a házasság és a szerzetesi, papi, valamint evangéliumi indíttatású világi nötlenség problémáját nem kor-szerűen, hanem *sub specie eternitatis* akarja megközelíteni, hogy aztán majd ennek az örökkévalóság jegyében álló tisztánlátásnak a talajából nőhessen ki az aktuális helyzet megoldása, akkor mindenekelőtt a kinyilatkoztatáshoz kell fordulnia. Enélkül ugyanis hiányozni fog szemléletéből az az archimédeszi pont, amelynek hiányában reménye sem lehet arra, hogy ennek a történelmi, lélektani, szociológiai és politikai esetlegességek szövevényébe keveredett problematikának megtalálja a helyes megoldását. Az aktuális megoldás ugyanis csak az örök megoldás és az időbeli helyzet mélyreható ismeretéből nőhet ki. A jelen írás ezúttal csupán az előbbi felvázolására szorítkozik, méghozzá kizárólag evangéliumi alapon.

Az evangélium a házasság mellett

Az evangélium ezen álláspontjának kifejtésére nem szükséges különösebb energiát fordítanunk, hiszen minden keresztény ember tisztában van azzal, hogy az Emberfia mennyire védelmébe vette a házasság intézményét és szentségét; álláspontja e tekintetben sokkal radikálisabb volt kora vallási álláspontjánál, amely – a mózesi törvényt követve – a házasságot felbontható polgári szerződésként értelmezte. Krisztus szerint a férfi és nő házassági egységét Isten pecsételi meg, és az embernek nem áll hatalmában ennek az egységnek a felbontása – vagyis a válás. A házasság az evangéliumban nyerte vissza eredeti, égi méltóságát.

Mindazonáltal ha helyesen akarjuk értékelni az Emberfia álláspontját, akkor nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy házasságpárti álláspontja nem a házasság *contra* házasságtalanság, hanem a házasság *contra* válás alternatívájában fogalmazódott meg. Vagyis Krisztus házasságpárti volta valójában és pusztán válásellenességének pozitív oldala: a hangsúlyt nem a házasság helyeslésére, hanem a válás elutasítására helyezi. Ahogy abból, hogy a lopás bűn, nem következik, hogy

* Forrás: *Igen*, 2001/4, p. 18–20.

a tulajdon erény, éppúgy a válás bűnös voltából sem következik az, hogy a házasság – önmagában véve – erény volna; ahogy a „magántulajdon szentsége” nem azt jelenti, hogy az önmagában véve szent, hanem azt, hogy sérthetetlen, éppúgy a „házasság szentsége” sem azt jelenti, hogy az önmagában véve szent, hanem azt, hogy sérthetetlen: olyan kapocs, amit emberi erővel sem belülről, sem kívülről nem lehet felbontani. Vagyis *magából a válásellenesség tényéből* nem lehet arra következtetni, hogy Krisztus a házasság és házasságnélküliség alternatívájában is az előbbi mellett foglalt volna állást. Vagy hogy még egyértelműbben fogalmazzunk: Krisztus egyértelműen házasságpárti volt, de a házasságpártiság még nem jelent feltétlenül házasság-pártiságot. Ugyanis valamely létrejött dolognak a megszűnését ellenezni nem ugyanaz, mint ugyanannak a létrejövetelét kívánni.

Az evangélium a házasság ellen

A krisztusi tanítás különös struktúráját mutatja, hogy Ő, aki a házasságot égi méltósággal ruházta fel, és a legszigorúbban megtiltotta a feleségtől való elválást, tanítványait nemcsak egyszerűen a házasság elkerülésére ösztönözte, hanem még arra is, hogy hagyják el feleségüket és családjukat. Mivel a krisztusi tanításnak ez az oldala a keresztény ember előtt kevésbé ismert – és még kevésbé népszerű –, érdemes kicsit nagyobb figyelmet fordítanunk rá.

„Aki nevemért elhagyja otthonát, ... feleségét, gyermekeit, ... százannyit kap, és az örök élet lesz az öröksége” – mondja tanítványainak, akiknek nevében az egyébként nős Péter kijelenti: „Nézd, mi mindenünket [otthon, feleség, gyerek stb.] elhagytuk, és követtünk téged” (Mt 19,29.27; vö. Lk 5,11). Sőt nemcsak egyszerűen ajánlja a lemondást, hanem a tanítványság feltételévé teszi: „Aki nem mond le mindenéről, amije csak van, nem lehet a tanítványom” (Lk 14,33). Krisztus követésének a feltétele tehát mindennek az elhagyása *önmagunk* elhagyásával tetézve (vö. Mt 16,25) – sőt bizonyos értelemben mindennek a meggyűlölése: „Ha valaki követni akar, de nem gyűlöli ... feleségét, gyermekeit, ... sőt még saját magát is, nem lehet a tanítványom” (Lk 15,26). S hogy ezeket az elveket a gyakorlatban is alkalmazta tanítványjelöltjeivel szemben, azt két eset is világosan mutatja. Egyik alkalommal, amikor egy olyan ember kérte, hogy fogadja tanítványául, akinek éppen akkor halt meg az apja, s aki előbb szerette volna őt eltemetni, azt mondta: „Hagyd a holtakra, hadd temessék halottaikat, te pedig menj, és hirdesd Isten országát.” Egy másik emberhez pedig, aki el szeretett volna búcsúzni családjától, így szólt: „Aki az eke szarvára teszi kezét és hátrafelé néz, nem alkalmas Isten országára” (Lk 9,60.62).

Az Emberfia tehát *totalis* elköteleződést, és *mindenről* – otthonukról és házastársukról, vagyonukról és önmagukról – való lemondást követelt azoktól, akik tanítványaivá, követőivé akartak válni.

De van itt még valami, ami gyökerében érinti a szóban forgó problémakört. Amikor tanítványai elképedve hallgatták mesterüknek a válással kapcsolatos rendkívül szigorú álláspontját, kijelentve, hogy „ha így áll a dolog a férj és feleség között, nem érdemes megházasodni”, Krisztus e súlyos szavakat intézte hozzájuk: „Van, aki azért képtelen a házasságra, mert úgy született. Van, akit az emberek tettek a házasságra alkalmatlanná. Végül van, aki a mennyek országáért önként mond le a házasságról” (Mt 19,10.12). Sajnálatos módon az eufemisztikus fordítás nem tudja visszaadni e mondatok eredeti értelmét. Az eredeti szöveg ugyanis nem házasságra való képtelenségről, hanem *nemzésre* való képtelenségről beszél, s ez vonatkoztatható aztán analogikusan a házasságra való képtelenségre: „Van, aki azért képtelen a nemzésre (gör. *eunukhosz*: herélt, impotens), mert úgy született. Van, akit az emberek tettek nemzésre alkalmatlanná. Végül van, aki a mennyek országáért önként mond le a nemzésről.” (Természetesen a nemzésről való lemondás magában foglalja a nemi életről és a házasságról való lemondást is.)

A két álláspont viszonya egymáshoz

Az Emberfia házasságpárti, vagy inkább válásellenes álláspontja, valamint házasodás-ellenes illetve a házastárs elhagyására ösztönző álláspontja között valójában nincs ellentmondás, mégpedig azért nincs, mert mindkét álláspont más síkon érvényes, vagyis az embereknek nem ugyanarra a kategóriájára vonatkozik. A jézusi házasságpártiság a társadalmi erkölcs síkjához tartozik, és a zsidó társadalom egészére vonatkozott, függetlenül attól, hogy annak tagjai milyen viszonyban voltak Vele és tanításával; a jézusi házasodás-ellenesség ezzel szemben a spirituális erkölcs síkjához tartozik, és kizárólag egy igen szűk csoportra vonatkozott: azokra, akik az Emberfia követésére vállalkoztak. Az egyik a népnek szólt – ideértve a nép kvalifikáltabb képviselőit is (írástudók, farizeusok stb.) –, a másik a tanítványoknak; az egyik az egész emberiségnek szólt (vö. Mk 10,5k), a másik a „szűk utat” járó, szükségképpen és mindig is „maroknyi nyájnak”. Az egyik azokra vonatkozott, akikhez az Emberfia szigorúan csak példabeszédekben szólt, hogy „hallva ne halljanak, értve ne értsenek”, a másik meg azokhoz, akiket mesterük beavatott „Isten országának titkaiba” (vö. Mt 13,10–14). Az egyik azoknak szólt, akiket Krisztus pusztán a hiteles ószövetségi elvek szerinti élethez akart visszavezetni, a másik viszont azoknak, akik felé saját, merő-

ben új tanításával fordult. Az egyik *betartandó minimum*, a másik *megvalósítandó maximum*; az egyik egy egyetemes *parancs*, míg a másik egy specifikus *feltétel* (nem pedig „tanács”; vö. „evangéliumi tanácsok”).

A házasodás-ellenesség helye a jézusi tanításban

Az Emberfiának a cölibátussal kapcsolatos álláspontja azonban nem elszigetelt tanításelem, hanem integráns része egy nagyobb egésznek. Ez a nagyobb egész pedig nem más, mint mindennemű természetes kötelék elszakítása, legyen az házastársi, családi, rokoni, tulajdonjogi kötelék; sőt az Emberfia még az embert önmagához kötő kötelékek elszakítását is megköveteli, legalábbis azoktól – és csak azoktól –, akik tanítványaivá akarnak válni. Aki tanítványainak megtiltotta, hogy saját atyjukat „atyámnak” szólítsák (vö. Mt 23,9), és aki saját édesanyját éppúgy „asszonynak” szólította, mint az idegen nőt (vö. Jn 2,4); aki názareti otthonából Kafarnaumba költözött (vö. Mt 4,13), s azt mondta, hogy vér szerinti rokonai helyett azok a testvérei, nővérei és anyái, akik Isten akaratát teljesítik (vö. Mt 12,49k); és aki nemcsak szavaival, de életével is tanítani akart és példát akart adni, s azt hirdette, hogy „ami testből születik, az test, ami lélekből születik, az lélek” (Jn 3,6), annak számára nyilvánvalóan elfogadhatatlan volt, hogy akár ő maga, akár tanítványai házasságukkal és családalapításukkal maguk teremtsenek „a semmiből” olyan családi-rokoni kapcsolatokat, amelyekből éppen az imént szakították ki magukat. Amit ő képviselt és követőinek tanított, az nem az a társadalmi erkölcs volt, amely minden társadalom normális funkcionálásának elengedhetetlen alapfeltétele („Isten – Haza – Család”), s amelynek alapelvei már jóval az Ő megjelenése előtt is ismertek voltak, hanem egy olyan spirituális erkölcs, amely szükségképpen csak nagyon kevesek számára elfogadható és követhető; egy olyan szűk kapu és keskeny út, amelyet csak kevesen képesek megtalálni és végigjárni – csak azok, akik életüket egyetlen lapra tették fel, és akik előtt csak egyetlen eszmény lebeg: „Legyetek hát tökéletesek, amint a ti mennyei Atyátok is tökéletes” (Mt 5,48).

„Asszonyok szülöttei között nincs nagyobb Keresztelő [Szent] Jánosnál. Az Isten országában azonban a legkisebb is nagyobb nála” (Lk 7,28) – mondja az Emberfia, mert a megváltással valami minőségileg új kezdődött: az asszonytól-születettség mellett megjelent az Istentől-születettség (vö. Jn 1,13). A természetes leszármazás mellett megjelent az égi gyermekség, az istenfiúság – az emberi atyaság mellett az isteni atyaság. A nemi kiegészülésnek ezen a szinten már nincs értelme, létjogosultsága: az ugyanis a testiség birodalmának, a természet rendjének alaptörvénye. Aki azonban Istentől

született, az felülemelkedett a természetén, és egy új, magasabb rendbe került, amelynek mások a törvényei, és amelyben nincs értéke annak, ami a természet rendjében *valóban* érték: a házasságnak.

Ha Krisztus azt mondja, hogy „a *világ fiai* nősülnek és férjhez mennek” (Lk 20,34), akkor „a világ fiai” alatt nem a földi ember értendő mindenféle megkülönböztetés nélkül, mert hiszen Ő maga és tanítványai is földi emberek voltak, mégsem nősültek meg, mégsem mentek férjhez; ők ugyanis nem a világ, hanem a *világosság fiai* (vö. Lk 16,8). Noha a világban vannak, nem a világból valók (vö. Jn 8,23; 15,19); noha kívülről úgy néznek ki, mint a többi ember, alapvetően mások: valójában olyanok, mintha csak idegen testek lennének ebben a világban. Helyzetük egy idegen civilizáció földre került képviselőinek helyzetére emlékeztet, akik magukra öltve a földi ember külsejét, rejtve élnek az emberek között. Itt élnek, de nem ide tartoznak. Idegenek. Velük szemben a világ fiai azok a „halottak”, akikre a halottak eltemetése van bízva (lásd fentebb): ők azok, akik nősülnek és férjhez mennek. A világosság fiai azonban nem halottak, hanem már „át is mentek a halálból az életbe” (Jn 5,24), vagyis már most úgy élnek, mint azok, akik „méltók rá, hogy [majdan] eljussanak a halálból való feltámadásra” (Lk 20,35), s akik éppúgy élnek, mint Isten angyalai a mennyben: rokoni és családi kötelekektől mentesen. Az ő számukra ugyanis a feltámadás, az igazi életre kelés már földi létük alatt megkezdődött – hiszen az az élet, amelyre megszülettek, immár nem a biológiai értelemben vett élet (gör. *biosz*), amely még alá van vetve a nemek polaritásának, hanem a lélek élete (gör. *dzóé*) – márpedig a *pneuma* felette áll a nemeknek. Az ilyen ember meghalt önmaga számára – következésképpen meghalt annak számára, aki alá van vetve a nemiség kettősséget magában foglaló törvényeinek és az élet biológiai továbbadására irányuló igénynek. Mert aki elszakította magát földi szüleitől, az nem akar földi szülővé válni; és aki Istent Atyjává teszi, nem akar atyává lenni.

Következtetések

Kétségtelen, hogy mindez sok keresztény számára idegenként hangzik. Sokan ugyanis nem hajlandók észrevenni a Szentírásban azt, ami nincs összhangban saját életgyakorlatukkal. A hiteles keresztény ember azonban nem az evangéliumi életelveket akarja saját életgyakorlatához lesüllyeszteni, hanem saját életgyakorlatát akarja az evangéliumi életelvekhez fölemelni – de ha erre nem is törekszik, akkor legalább Isten és önmaga előtt beismeri alkalmatlanságát a krisztuskövető élet eredeti, jézusi formájára. Sajnálatos

módon a keresztény ember nagyon is hajlamos azt képzelni, hogy ami túl van az ő vallásgyakorlási szintjén, az már „üdvosztachanovizmus” – vagyis a „norma” valójában értelmetlen, pusztán egyéni hajlamból fakadó túlteljesítése. Pedig szó sincs erről, hiszen Megváltónk azokkal szemben, akik tanítványaivá kívántak válni, nem a minimalizmus híve volt, hanem a maximalizmusé.

Az igazi kérdés nem az, hogy általában a papi nőtlenség kérdésében milyen álláspontra helyezkedik az egyes ember, vagy akár maga a Katolikus Egyház – mert azt számos esetleges tényező befolyásolhatja –, hanem hogy *önmagával* kapcsolatban miként vélekedik a keresztény ember erről: vagyis hogy miként vélekedik az evangéliumi indíttatású keresztény nőtlenségről/férjezetlenségről mint Krisztus követésének egyik előfeltételéről.

